

De ramp met het brikship Plutus, op weg van Riga naar Harlingen

Door Jeanine Otten (16 december 2013)

HARLINGEN - Harlinger brikship Plutus lijdt schipbreuk, zes opvarenden verdrinken, 21 november 1880

In de nacht van 21 november 1880 woedde er een zware noordwester storm in het Oostzeegebied. Nederlandse en Duitse schepen, varende van Riga en Dantzig, strandden, braken in tweeën, of liepen vol water. Bemanningsleden vonden de dood in de golven, kostbare ladingen gingen verloren. Een klein berichtje in het *Nieuws van den Dag* van 24 november dompelde Harlinger families in leed: "Riga, 22 Nov. Het Ned. schip Plutus, kapt. G. van der Meij, den 20 dezer van hier (Riga) naar (Harlingen) vertrokken, is gestrand en gebroken; de kapt. en 4 man zijn verdronken." Maar een dag later gaf de rubriek 'Scheepstijdingen' van het *Rotterdamsch Nieuwsblad* 25 november 1880 toch weer hoop voor de nakomelingen: "De kapitein en 4 man werden gered, twee zijn verdronken." Maar het was nog anders: de kapitein en vijf man waren verdronken, twee man waren gered.

Afbeelding van een brikship in een storm, aquarel door Martinus Schouman (1770-1840), Maritiem Museum Rotterdam, invnr P1910.(via:

<http://www.maritiemdigitaal.nl/index.cfm?event=search.getdetail&id=100093302>)

Van de tweemaster op de voorgrond is de voorste mast gebroken, het schip helt zwaar over naar bakboord in de kolkende zee. Links op de achtergrond een fregat onder klein zeil, dat de steng van de grote mast mist. Een roeisloep bevindt zich tussen de brik en het fregat.

Verdronken waren kapitein Gerrit van der Mey, stuurman P.G. Eisinga, de 65-jarige Tiete de Wilde en de 27-jarige Daniel van der Pol. De namen van de andere twee omgekomen bemanningsleden zijn niet bekend. In de Harlinger Courant, 29 en 30 november 1880 zijn in één kolom zijn de rouwadvertenties van vier bemanningsleden bij elkaar gezet.

** Den 21 dezer trof mij de zwaarste slag mijns levens. Mijn dierbare echtgenoot G. VAN DER MEIJ, Kapt. van het Nederlandsch Brikschip „Plutus”, met wien ik tien jaren door een gelukkig huwelijk verbonden was, verloor in den ouderdom van 34 jaren zijn leven met 5 der opvarenden bij eene stranding nabij Riga, en rust op den Godsakker aldaar. Wij, zijne moeder en ik, wenschen Gode te zwijgen, maar treuren over eigene beproeving en over de beproevingen der ouders en betrekkingen zijner lotgenooten.

HARLINGEN, 27 November 1880.

J. VAN DER WAL.

Wed. G. VAN DER MEIJ.

Wed. T. DE HAAN — DE WIT.

** Heden ontvingen wij het treurig bericht, dat onze a. s. schoonzoon, P. G. EISINGA, stuurman aan boord van het alhier tehuis behoorend Brikschip „Plutus”, bij het vergaan van dien bodem, in den nacht van 21 dezer, in de Oostzee, zijn dood in de golven heeft gevonden.

J. C. DE VRIES.

IJ. P. VAN ARUM.

** Heden ontvingen wij het treurig bericht, dat mijn geliefde echtgenoot en vader T. DE WILDE aan boord van bovengenoemden bodem voor Riga zijn graf in de golven heeft gevonden. Zwaar valt ons het verlies van hem, die aldus op den ouderdom van 65 jaren en na 50 jaar de zee bediend te hebben, zijn graf nog in de golven heeft moeten vinden.

Namens Wed. T. DE WILDE.

C. DE WILDE Tz.

M. DE WILDE.

** Heden trof mij een droevige slag bij het vernemen, dat mijn zoon DANIEL VAN DER POL, in den jeugdigen leeftijd van 27 jaren, nabij Riga noodlottig is verdronken.

HARLINGEN, 27 Nov. 1880.

REBEKKA TEWES — ALTA.

Geheel enige kennisgeving aan
Familie, Vrienden en Bekenden.

De Tilburgse Courant van 28 november 1880 gaf de details van de ramp: “De Nederlandse brik Plutus, kapitein Van der Mey, thuis behorend te Harlingen, de 20ste van Riga vertrokken, is, volgens ontvangen bericht, reeds de volgende nacht door een zware Noordwester storm overvallen. Een sneeuwjacht, die de storm vergezelde, belette de uitkijk, en ondanks alle pogingen, raakte de Plutus in de morgen bij Bullen op het strand. De storm sloeg het schip onmiddellijk wrak en alle pogingen tot redding mislukten. De volgenden morgen vonden vier Oostzee-vissers twee half verkleumde matrozen C. Burchardt en G. Wopsma, die zich aan een balk hadden vastgeklemd, en zo op zee rondwalkten. De vissers namen hen in hun schuiten op. De kapitein, de stuurman en vier matrozen waren, na een zware strijd met de golven, verdronken. De verschillende planken en balken drijven aan strand; het schip is totaal verloren.” Met welk locatie ‘Bullen’ bedoeld is, is nog niet achterhaald.

Monsterrol 16 oktober 1880

De Monsterrollen in het Archief van de Waterschout Harlingen zijn een prachtige bron van informatie over de namen, leeftijden, geboorte- of woonplaatsen van bemanningsleden, de namen van schepen, hun bestemming en datum van vertrek (Gemeentearchief Harlingen, Archieven Gemeente Harlingen, Archief van de Waterschout te Harlingen, Monsterrollen 1861-1925, inventarisnummers WS 16 – WS 47). Het is gebleken dat de genoteerde leeftijden niet altijd kloppen met de werkelijkheid. Er moet dus voor genealogisch onderzoek altijd gecheckt worden met de Registers Burgerlijke Stand (geboorten, huwelijken en overlijden) en de Bevolkingsregisters.

Uit de Monsterrol 1880 (inventarisnummer 35) blijkt dat schipper Gerrit van der Mey voor de derde keer in 1880 met de brik de Plutus vanuit Harlingen vertrok, de eerste keer was 11 maart 1880, de tweede keer was op 10 augustus 1880 (voor een reis naar de Oostzee, terug te komen op Harlingen) en de derde keer op 16 oktober 1880. Op de monsterrol schreef iedereen schreef zo goed en zo kwaad als het ging zijn eigen naam, en de waterschout vulde het formulier verder in met de functies, leeftijden, geboorte- of woonplaats en gage. De bemanning op 16 oktober 1880 bestond naast schipper Gerrit van der Meij uit “stuurman P.G. Eisenga, 25 jaar, Harlingen; kok T. de Wilde, 60 jaar, Harlingen; matroos D. van der Pol, 27 jaar, Harlingen; matroos K. de Vries, 26 jaar, Harlingen; matroos J. Burghardt, 18 jaar, Harlingen; lichtmatroos J. Wobma, 44 jaar, Harlingen; jongen Meindert van Hoften, 14 jaar, Harlingen”.

Hiermee weten we meteen de twee namen van de onbekend gebleven verdronken bemanningsleden: de 26-jarige matroos K. de Vries en de 14-jarige Meindert van Hoften.

De twee overlevenden

Door hun namen op de monsterrol weten we dat de twee bemanningsleden die de ramp hadden overleefd door zich aan rondrijvende balken vast te klampen niet C. Burchardt en G. Wopsma heetten, zoals de *Tilburgse Courant* berichtte, maar J. Burghardt en J. Wobma.

Matroos Jacobus Burghardt die zich in de nacht van 21 november 1880 zo dapper aan een drijvende balk had vastgeklemd, was ten tijde van de scheepsramp 18 jaar. Hij was in Harlingen geboren in wijk F-111 (nu Grote Ossenmarkt 3) op 1 november 1861 als zoon van scheepskapitein Johannes Jacobus Burghardt (geb Sappemeer 1835, overl Rotterdam 10 december 1899) en Geertje Nannes van der Wal. Grote Ossenmarkt 3, zijn geboortehuis, was in 1862 eigendom van zijn grootvader van moeders kant, turfschipper Nanning (ook wel Nanne) Nannes van der Wal, in 1880 behoorde het huis aan zijn grootmoeder van moeders kant Janna Berends Christiaans, weduwe Nanning Nanne van der Wal, en kinderen. Zeven jaar nadat hij uit de Oostzee was opgepikt, trouwde Jacobus Burghardt, 26 jaar oud, van beroep varensgezel, op 24 november 1887 te Amsterdam met Joukje Hilarius, 24 jaar, geboren te Harlingen, van beroep dienstbode.

Lichtmatroos “J. Wobma, 44 jaar, Harlingen” zou volgens zijn leeftijd geboren moeten zijn in of rond 1836, geboren in Harlingen of in 1880 wonend te Harlingen. De enige Wobma die in het Bevolkingsregister Harlingen 1880 in aanmerking komt is Jan Wobma (geb Harlingen 16 september 1847), van beroep zeeman, getrouwd met Janke Bleeker, wonend H-125 (Wasbleek 26) en later E-137 (Lanen 3) (inschrijving 1 juli 1880). Achter zijn naam is aangetekend: “Overleden 9 november 1880, vermoedelijk overleden op zee, nabij Dunamunde”. Dünamünde (Duits) is het huidige Daugavgrīva (Pools: Dynemunt), een buurt in noordwest Riga (Letland) op de linkeroever van de Daugava rivier. Zou deze Jan Wobma dezelfde kunnen zijn als lichtmatroos J. Wobma? Dan heeft hij zijn leeftijd op de monsterrol verkeerd hebben laten noteren en was hij 33 jaar oud, en niet 44 jaar zoals in de monsterrol van 16 oktober 1880 staat. Deze Jan Wobma is overleden in hetzelfde gebied van de Oostzee als waar de Plutus verging. Hij zou dan na zijn redding alsnog in Riga of omgeving zijn overleden. Zijn zoon Yde (geboren 31 januari 1879) overleed, 4 jaar oud, in Harlingen op 27 februari

1883. In de overlijdensakte staat vermeld dat zijn vader Jan Wobma is overleden. Janke Bleeker verloor dus in drie jaar tijd zowel haar man als haar enig kind.

De zes verdrinken bemanningsleden van de Plutus

Kapitein Gerrit van der Mey (geb Workum 3 april 1846) was op 2 september 1870 in Harlingen getrouwd met Jantje van der Wal, dochter van grofsmid Marten Jelles van der Wal en Magdalena Clases Gonggrijp te Harlingen en kreeg met haar zes kinderen. Zijn moeder, in de rouwadvertentie "weduwe T. de Haan-de Wit", was Bottje Minzes de Wit, weduwe van Cornelis Gerrits van der Mey, in 1855 hertrouwd met zeeman Tjalling Taekes de Haan.

De 34-jarige Gerrit van der Mey was sinds 1878 kapitein op de Plutus, een brik van 189 ton, gebouwd in 1847, varend voor boekhouder/eigenaar J. van 't Vliet in Harlingen. Gerrit van der Mey komt voor als kapitein van gemeld schip in de *Verslagen van de toestand van de Gemeente Harlingen 1878, 1879*, in het overzicht van de Staat der Scheepsrederijen te Harlingen (aanwezig in Gemeentearchief Harlingen) en in het *Register van de verleende toestemmingen aan nog dienende Land- en Zeemiliciens, tot uitoefening van de Buitenlandsche Zeevaart of Visscherij volgens besluit van 12-09-1833*, no 120, met 6 kolommen info jaar 1879 (bron: www.altijdstrijdvaardig.nl).

In de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*, 23 november 1880, staat in de rubriek 'Zeetijdingen': "Bij Riga verongelukt, kapt G.C. v.de Mey / H4." H4 staat voor het zeemanscollege 'Zeemans Voorzorg, opgericht te Harlingen 1 juli 1851. Kapitein van der Mey was dus lid van dat college, met nummer H4.

De 25-jarige stuurman P.G. Eisinga was verloofd met één van de dochters van Jacob Christoffel de Vries en Ytje Piers van Arum, Catharina de Vries (geb Harlingen 1851) of Elizabeth de Vries (geb Harlingen 1855). Hij is waarschijnlijk dezelfde als Paulus Geerts Eisinga (geb gem Oostdongeradeel 29 juli 1851), zoon van landbouwer Geert Jacobs Eisinga en Aaltje Sytzes Bouma. Hij zou dan in werkelijkheid 29 jaar oud zijn, in plaats van 25 jaar. Van hem is geen overlijdensakte te vinden in de Friese burgerlijke stand.

De 65-jarige kok Tiete de Wilde (geb Harlingen 23 april 1815), die al vijftig jaar op zee voer en daar ook zijn graf vond, was getrouwd met Berber Willekes Suthof. De rouwadvertentie werd namens haar ondertekend door hun kinderen Cornelis de Wilde Tieteszn en Marijke de Wilde. Op de monsterrollen van 11 maart 1880, 10 augustus 1880 en 16 oktober 1880 wordt zijn leeftijd consequent genoteerd als '60' in plaats van 65. Wilde Tiete de Wilde zich jonger voordoen dan hij was, of wist hij werkelijk niet hoe oud hij was?

De vierde opvarende, matroos Daniel van der Pol, die op 27-jarige leeftijd bij Riga noodlottig verdrong, was in Harlingen geboren op 26 juni 1853 als zoon van Sybren Daniels van der Pol en Rebecca (Rabekka) Jacobus Alta. Tewes (Tewis) is de familienaam van haar derde echtgenoot. Na het overlijden van haar eerste man Sybren van der Pol en haar tweede man Johannes Ulbes van der Zee hertrouwde zij in 1866 voor de derde keer, met de twaalf jaar jongere schelpenvisser Philippus Johannes Tewes (Tewes). Rebecca Alta overleed op 18 augustus 1900 in Enkhuizen. Uit haar huwelijk met Sybren van der Pol had zij vier kinderen gekregen van wie drie de volwassen leeftijd bereikten. Rebecca's zoon Sybren van der Pol (geb Harlingen 19 februari 1856) trouwde precies twee jaar nadat zijn broer Daniel in de novemberstorm in de Oostzee was verdrongen, op 21 november 1882 met Sjoukje Spaanstra.

Matroos K. de Vries, 24 jaar, geboren of wonend te Harlingen: Volgens zijn aangegeven leeftijd op de monsterrol zou K. de Vries geboren moeten zijn in of rond 1856. Er is een Klaas de Vries (geb Harlingen 11 november 1854), zoon van Otte Klazes de Vries en Trijntje Zaagsma, van beroep zeeman, die op 26-jarige leeftijd in Harlingen op 6 december 1880 trouwde met de 22-jarige Ybeltje Kleiterp. Dit kan dan niet dezelfde persoon zijn. Verder komt er in het Bevolkingsregister Harlingen

1880 geen K. de Vries voor met een aantekening “vermoedelijk overleden op zee”. Over de precieze identiteit van de 24-jarige matroos K. de Vries tasten we nog in het duister.

Jongen (bakseun of seun) Meindert van Hoften (geb Harlingen 9 november 1865) die net aan boord zijn verjaardag had gevierd, was zoon van gasfitter Jan van Hoften (geb Harlingen 5 september 1838) en Anna de Jager (overl, 40 jaar oud, te Harlingen 24 september 1876 in het kraambed van haar 9de kind). Het was voor de jonge Meindert van Hoften de tweede reis met de Plutus, op 10 augustus 1880 was hij voor de eerste keer mee met schipper Van der Mey naar de Oostzee. Zijn eigen naam kreeg hij maar met moeite op papier, op de monsterrol van 16 oktober 1880 schreef hij ‘Mieder van Hofters’ in plaats van Meindert van Hoften. Er is geen overlijdensakte opgetekend van zijn dood, maar in het Bevolkingsregister Harlingen staat achter zijn naam: ‘verm[oedelijk] overl[eden] 1880 op zee’. Op 16 maart 1881 vertrokken vader en moeder met vijf kinderen uit Harlingen naar Groningen.

Het brikschip de Plutus*

De ‘Plutus’ werd in 1847 als ‘Suzanna’ gebouwd te Alblasterdam, op de werf van de gebroeders Cornelis en Jan Smit. De opdrachtgever was Anthonius Augustinus Roepel te Amsterdam. Hij was koopman/reder. In 1860 werd de Plutus verkocht aan Dirk Heijdeman jr, cargadoor/reder te Amsterdam. Deze herdoopte het schip ‘Willem Jacobus’, seinletters QCNV. Medio 1878 was ze nog korte tijd in bezit van Craandijk & Derksen uit Amsterdam, deze verkochten haar naar Jan van ’t Vliet te Harlingen, die haar herdoopte in ‘Plutus’. Haar seinletters/roepleetters waren PQKC.

De afmetingen van het schip waren 27.41 x 5.04 x 3.42 ellen en duimen (mtr) 1 op 5.43, een scherp zeilend schip.

Haar vaargebied, zeker in de eerste jaren was Zuid-Amerika, Brazilië en Suriname. In haar laatste jaren bleef ze dicht bij huis en voer alleen nog op het Oostzee-traject.

De tekst in de rouwadvertenties Harlinger Courant, dinsdag 29 en woensdag 30 november 1880, luidt:

** Den 21 deze trof mij de zwaarste slag mijns levens. Mijn dierbare echtgenoot G. van der MEIJ, Kapt. van het Nederlandsch Brikschip "Plutus", met wien ik tien jaren door een gelukkig huwelijk verbonden was, verloor in den ouderdom van 34 jaren zijn leven met 5 der opvarenden bij eene stranding nabij Riga, en rust op den Godsakker aldaar. Wij, zijne moeder en ik, wenschen Gode te zwijgen, maar treuren over eigene beproeving en over de beproevingen der ouders en betrekkingen zijn lotgenooten. HARLINGEN, 27 november 1880. J. van der WAL. Wed. G. van der Meij. Wed. T. de Haan-de Wit.

** Heden ontvingen wij het treurig bericht, dat onze a.s. schoonzoon, P.G. EISINGA, stuurman aan boord van het alhier tehuis behoorend Brikschip "Plutus", bij het vergaan van dien bodem in den nacht van 21 dezer, in de Oostzee, zijn dood in de golven heeft gevonden. J.C. DE VRIES, I.J.P. van Arum.

** Heden ontvingen wij het treurig bericht, dat mijn geliefde echtgenoot en vader T. de WILDE aan boord van bovengenoemde bodem voor Riga zijn graf in de golven heeft gevonden. Zwaar valt ons het verlies van hem, die aldus op den ouderdom van 65 jaren en na 50 jaar de zee bediend te hebben, zijn graf nog in de golven heeft moeten vinden. Namens Wed. T. de Wilde, C. de Wilde Tz, M. de Wilde.

** Heden trof mij een droevige slag bij het vernemen, dat mijn zoon DANIEL VAN DER POL, in den jeugdigen leeftijd van 27 jaren, nabij Riga noodlottig is verdrongen. Harlingen, 27 nov. 1880. Rebekka Tewes-Alta. Geheel eenige kennisgeving aan Familie, Vrienden en Bekenden.

*Met dank aan Piet Boltjes te Amsterdam voor de gegevens over de ‘Plutus’. Piet Boltjes is samensteller van een website met een alfabetische lijst van koopvaardijsscheepsnamen vanaf circa 1800 tot heden (zeilvaart en stoom- en motorvaart):

www.spanvis.nl/Nederlandse%2520zeilschepen/

Laatste wijziging: 22-12-2013